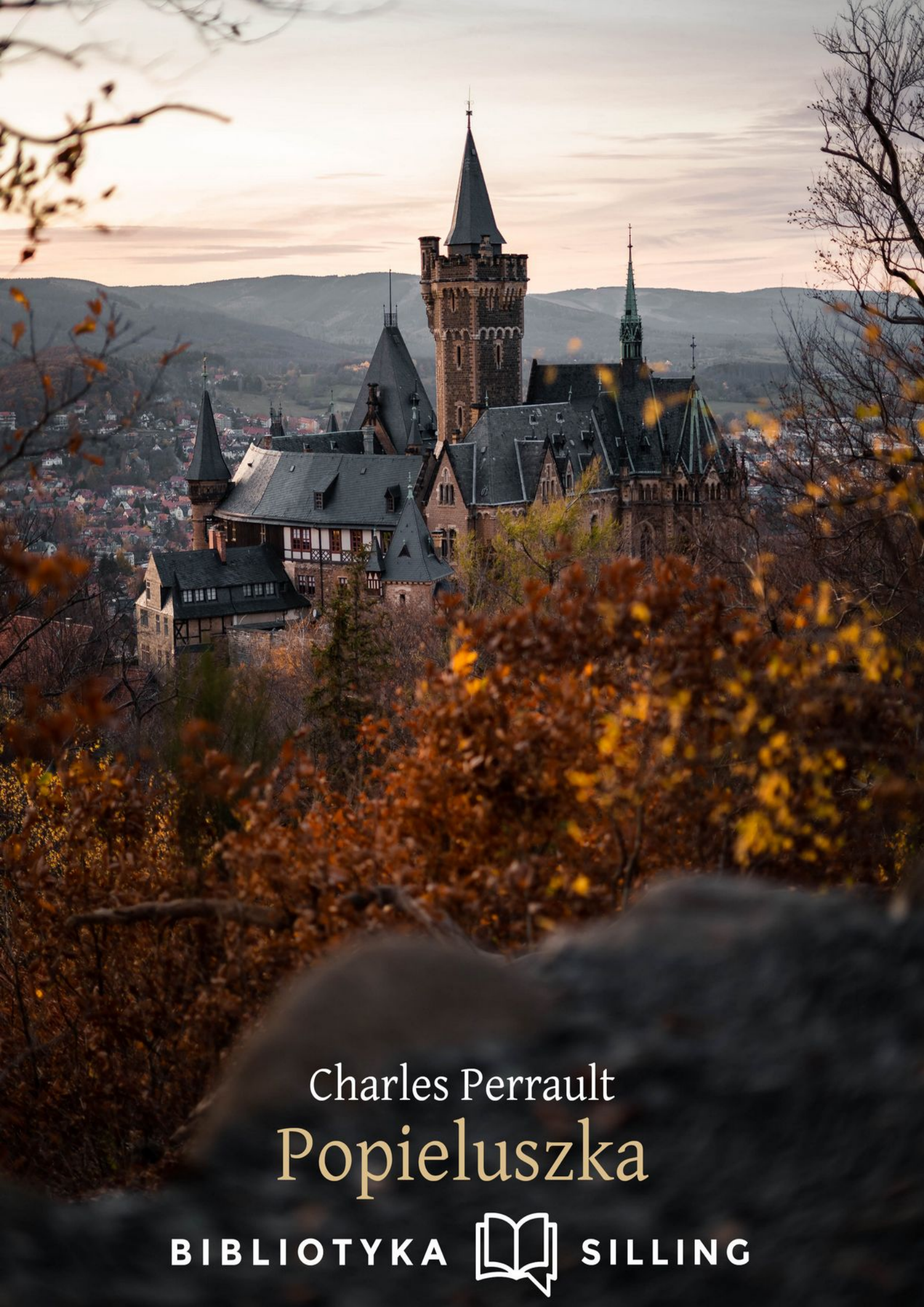

Charles Perrault

Popieluszka

BIBLIOTYKA SILLING

Kōmyntŏrz do utworu

Gyszichta ô Popieluszce to jedna ze nojbarzij znōmych ludowych bŏjek we zachodnij kulturze. Nojstarszy znōmy ôpis wariantu tyj ôpowieści pochodzi ze Strabōnowyj *Geografije*, co była napisanŏ miyndzy 7 rokym p.n.e. a 24 rokym n.e. i prawi ô greckij niywolnicy Rodopis:

Ôpowiadajōm szumnō historyjō, iże kedy sie kōmpała, to ôrzoł wyrwoł sużōncyj jedyn ze jeji zandalōw i zaniōs go do Mymfis; a kej krōl wymiyrzoł sprawiedliwość na dworze, to ôrzoł, kedy sie znŏd nad jego gowōm, ciep mu zandal na klin; Krōl, poruszōny takōm piyknōm formōm ôd zandala, jak tyż dziwnościōm zdarzyniŏ, wysłoł ludzi we wszyskich kerōnkach w poszukowaniu kobiyty, co nosiyła tyn zandal; a kej jã znaleziōno we mieście Naucratis, to jã prziwiyziōno do Mymfis i ôstała żōnōm krōla.

Idzie ale pedzieć, że ô Popieluszce ôpowiadŏ cołki świat. We Chinach Duan Chengshi kole 860 roku spisoł gyszichtã ô Ye Xian i jeji złotym strzewiku, Wietnamiŏcy ôpowiadajōm ô Tam i Cam, a inksze warianty idzie znojś we arabskich *Tysiōncu i jednyj nocy*.

Piyrszŏ literackŏ wersyjŏ spisoł we Europie po neapolitańsku Giambattista Basile we swojim *Pyntamerōnie* wydanym we 1634 roku. Charles Perrault napisoł swojã wersyjõ we 1697, a Braciŏ Grimm ôpublikowali jeszcze inkszõ we 1812. Z tych trzech do przekładu wybroł żech wersyjõ ôd Perrault, bo ôna je nojlepij znōmŏ. To Perrault dodoł do gyszichty m.in. baniã, pŏtkã-wrōżkã i szklōnne pantŏfelki. Perrault pisoł do francuskigo salōnu kōńca siedymnŏstego stoleciŏ, co ôznaczŏ, iże pisoł do majoryntnych. Dzisiej, bez to, że dŏwne ludowe bŏjki widzi sie za przeznaczōne do dzieci, ta wersyjõ zdŏwŏ sie nojbarzij zgodnŏ ze wrażliwościōm XXI wieku. Na zicher niy je ś niōm zgodnŏ wersyjŏ ôd Bratōw Grimm, ze jeji ôbcinaniym palcōw i pōmstōm na siostrach.

Szło by spytać, czymu za miano żech wybroł „Popieluszka”, jeźli po ślōnsku je słowo „hasie”. Czymu tōż niy coś, co by pochodziyło ôd tego? We swojim słowniku *Der Wortschatz der polnischen Mundart von Sankt Annaberg* Reinhold Olesch notuje take miano ôd bohaterki tyj bŏjki, bez to niy mioł żech zamiaru wymyślać nic nowego. Jak by niy patrzeć tworzynie ślōnskij literatury wynikŏ z tego, że chcymy trzimać sie mŏwy ôd naszych praôjcōw, a niy wymyślać jã na nowo.

Mōm nadziejã, że ślōnski przekłŏd bydzie sie Czytŏczowi podobać tak samo jak wersyje we inkszych jynzykach.

Grzegorz Kulik

Popieluszka

abo szklōnny pantŏfelek

Charles Perrault
przekłŏd: Grzegorz Kulik

Za starego piyrwyj jedyn pōn sie ôżyniōł po druge ze nojpyszniyjszōm i nojbarzij wyniosłōm kobiytōm, jakō widziano. Ôna miała dwie cery swojij launy, co we wszyskim były na niã podane. Mōnż mioł ze swojij strōny modō cerã, ale ô bezprzikładnyj dobroci i łaskawości, co je erbła po matce, co była nojlepszōm ôsobōm na świecie.

Godnie uroczystości jeszcze sie niy skōńczyły, jak drugŏ matka wybuchła swojōm złōm launōm. Niy mogła ściyrpieć dobrych cych ôd tyj dziouchy, co sprawiały, iże jeji włŏsne cery zdŏwały sie jeszcze barzij ôszkliwe. Zatrudniyła jã do nojzelżywszych robōt w dōmu. To ôna myła nŏczynia, słody, skludzała cymrã ôd pani i paniczek, jeji cer. Spała na samyj gōrze dōmu na lichym strōżaku, kej jeji siostry spały we izbach ze parketym, na łōżkach nojnowszyj mody i miały take sroge zdrzadła, iże mogły sie widzieć cołke ôd stōp do gōw.

Biydnŏ dzioucha ciyrpiała to wszysko zetrwale i niy śmiała sie pożałować fatrowi, co by jã sprzezywoł, bo jego żōna rzōńdziyła nim cołkowicie. Kej kōńczyła swojã robotã, to szła do zŏpiecka i siŏdała tam we popiele, bez co nazywali jã Popieluch. Ino modszŏ siostra, co niy była takŏ niyuczciwŏ jak starszŏ, gŏdała na niã Popieluszka. Popieluszka ale, ze swym misternym ôblyczym, ôna była stokroć piykniyjszŏ ôd swych siōstr, choć były spaniale ôblyczōne.

Trefiyło sie, iże krōlōw syn wydoł bŏl i zaprosiōł na niego wszyske znakōmite ôsoby. Nasze dwie paniczki tyż były zaproszōne, bo we kraju dowali na nie wielki pozōr. Ône były zachwycōne tym zaproszyniym i zajynte wybiyraniym klajdōw i frizur, co by nojlepij im pasowały. To była nowŏ turbacyjŏ dlŏ Popieluszki, bo to ôna biglowała siostrōm pranie i umŏjała jejich manżety. Cołki dziyń było ôzprawiano ino ô tym, jak powinny być ôblyczōne.

— Jŏ — prawiyła starszŏ — ôblykã moje czerwōne zamtowe ôblycze ze francuskim umŏjyniym.

— Jŏ — prawiyła modszŏ — bydã mieć mojã ajnfachowō spodnicã; ale za to ôblykã mōj mantel we złote kwiŏtki i mōj dyjamyntowy szteker, co niy je ze nojzwyklyjszych.

Posłali po dobrego golŏcza, coby zrobiōł im kipy i napasowoł frizury, i kupiōno nojlepszy parfim.

Zawołały Popieluszkã, żeby im dała dorady, bo miała dobry gust. Popieluszka dała im nojlepsze na świecie dorady, zaôferowała sie nawet, że je uczesze, na co barzo rade sie zgodziyły. Kej to robiyła, ône dō nij pedziały:

— Popieluszko, niy chciała byś pōjś na bŏl?

— Ach! — ôdpedziała. — Ino mie wyśmiywŏcie; mie tego niy potrza.

— Mŏsz recht — prawiyły. — Ludzie by sie smiŏli, kej by ôbŏczyli Popieluchã iś na bŏl.

Kożdy inkszy niż Popieluszka by im krziwo wosy zrobiōł, ale ôna była moc dobrŏ i uczesała je wybornie. Były tak poruszōne ôd radości, iże bez hned dwa dni nic niy jadły. Bez dwanŏście szplŏtek było przerwano skirz ściōnganiŏ ich, żeby miały ciyńsze talije, i durch stoły przed zdrzadłym. W kōńcu prziszoł tyn szczyńśliwy dziyń. Ône poszły, a Popieluszka filowała za niymi tak dugo, jak mogła. Kej je straciyła z ôczōw, to wziōnła płakać.

Jeji pŏtka, co jã ôbŏczyła cołkŏ we płaczkach, ôna jã spytała, co sie stało.

— Moc bych chciała... Moc bych chciała... — Tak ciynżko płakała, iże niy była w sztańdzie skōńczyć.

Pŏtka, co była wrōżkōm, prawiyła dō nij:

— Chciała byś pōjś na bŏl, pra?

— Niystety! Ja — pedziała Popieluszka ze wielkim zdychniyńciym.

— Dobre! A bydziesz grzecznŏ? — rzekła pŏtka — Poślã cie tam.

Powiedła jã do swojij izby i pedziała dō nij:

— Bieżej do zygrody i prziniyś mi baniã.

Popieluszka poszła niyzawodnie sebrać nojlepszŏ, jakŏ mogła znojś, i prziniosła jã pŏtce, choć niy umiała sie wyforsztelować, jak ta bania mŏ jij pōmōc pōjś na bŏl. Pŏtka wyszkrobała ś nij cołki postrzodek, niy ôstawiyła nic ôkrōm skōrki. Trzasła rōżdżkōm w baniã, a ta zarŏz sie umiyniyła w piyknŏ kolasã, cołkŏ pozłŏcanŏ.

Potym poszła wejzdrzeć do swojij szłapki na myszy, kaj znŏdła sześ myszy, wszyske żywe, i kŏzała Popieluszce leko dźwignōńć szłapkã i kożdŏ mysz, jak wychodziyła, ôna tykała rōżdżkōm, a mysz sie umiyniała niyzawodnie we piyknego kōnia, co w sumie dało moc dobry forszpōng sześciu jabkowitych szymli.

Bez to, że niy miała kuczera, Popieluszka prawiyła:

— Pōdã i ôbŏczã, eli we łapce na szczury niy ma szczura. Zrobiymy ś niego kuczera.

— Mŏsz recht — ôdpedziała jij pŏtka. — Idź i ôbŏcz.

Popieluszka prziniosła łapkã, a w nij były trzi sroge szczury. Wrōżka wybrała tego, co mioł nojsrogszŏ brodã, tykła go rōżdżkōm i umiyniyła go w rubego, szpaśnego kuczera, co mioł nojpiyknijysze wōnsy, jake ôczy widziały.

Potym prawiyła dō nij:

— Idź zaś do zygrody, a za giskanōm znojdziesz sześ jaszczurek. Prziniyś je dō mie.

Zarŏz jak to zrobiyła, to pŏtka umiyniyła je we sześciu bedyntrōw, co niyzawodnie sie wdrŏpali na zadek ôd kolasy we swojich piyknych liwryjach i trzimali sie, choby bez cołke życie niy robiyli nic inkszego. Wrōżka pedziała tedy do Popieluszki:

— I co? To styknie, żeby pōjś na bŏl, niy je żeś kōntyntŏ?

— Ô toć — prawiyła — ale pōdã jŏ tak? We tych ôszkliwych kwantach?

Jeji pŏtka tykła jã ino rōżdżkōm i w tyj samyj chwili jeji ôblyczynie umiyniyło sie we ôblycze ze złota i strzybra, cołke wysadzane klejnotami. Na kōniec dała jij pŏrã szklannych pantŏfelkōw, nojfajniyjszych na świecie. Tak wysztiglowanŏ wsiadła do kolasy, ale pŏtka przikŏzała jij, by we żŏdnym przipŏdku niy ôstŏwała dużyj aniżeli do pōłnocy, i ôstrzegła jã, iże jeźli ôstanie chwilã du-

żyj, to kolasa sie umiyni nazŏd we baniã, kōnie w myszy, kuczer we szczura, bedyntry we jaszczurki, a jeji ôblyczynie wrōci do swojij dŏwnyj formy.

Ôbiecała pŏtce, iże wyjdzie z bŏlu przed pōłnocōm, a potym ôdjechała, cołkŏ fōrt ôd radości. Krōlōw syn, co mu pedziano, iże przibyła szumnŏ princesa, co jij żŏdyn niy znoł, wybieżoł, żeby jã przijmnōńć. Podoł jij rynkã, kej wysiŏdała z kolasy, i prziwiyd jã do zalu, kaj było cołke tŏwarzistwo. Niyzawodnie zapadła głymbokŏ cisza. Wszyscy przestali tańcować, a skrzipka przestała grać, tak moc wszyscy byli ôczarowani niyôbyczajnōm szumnościōm ôd niyznōmyj.

Niy było słychać nic, ino zmiyszany szum:

— Je, jakŏ ôna piyknŏ!

Nawet stary krōl niy mōg przestać na niã patrzeć i szeptać do krōlowyj, iże dŏwno niy widzioł takij piyknyj i słodkij ôsoby.

Wszyske damy były zajynte rozwŏżaniym nad jeji frizurōm i ôblyczym, żeby mieć podobne na drugi dziyń, jeźli znojdōm sie take piykne sztŏfy i tacy talyntni robotnicy.

Krōlōw syn zawiyd jã na nojbarzij hōnorowy plac, a potym wziōn do tańca. Tańcowała ze takim wdziynkym, iże wszyscy jeszcze barzij jã podziwiali. Podano moc wyborne jŏdło, ale mody princ niy jŏd, bo tak bōł zajynty wpatrowaniym sie w niã.

Poszła siednōńć kole swojich siōstr i ôkŏzała im tysiōnc uprzyjmości. Podzielyła sie ś niymi apluzinami i cytrōnami, co jij je doł princ, a to je moc udziwiyło, bo jij niy znały. Kej Popieluszka ôzprawiała ze siostrami, to usłyszała zygŏr wybijać trzi sztwierci na dwanŏstŏ, tōż niyzawodnie głymboko sie skłōniyła przed tŏwarzistwym i straciyła tak wartko, jak ino mogła.

Kej wrōciyła do dōm, to poszła szukać swojij pŏtki, a po podziynkowaniu jij prawiyła, iże moc rada by poszła na bŏl na drugi dziyń, bo krōlōw syn jã zaprosiōł.

Kej była zajyntŏ ôzprawianiym pŏtce ô wszyskim, co sie trefiyło na bŏlu, to jeji dwie siostry zaklupały na dźwiyrze. Popieluszka poszła im ôtworzić.

— Fajnie dugo wŏs niy było! — prawiyła dō nich ze ziywaniym, wyciyraniym ôczōw i przeciōnganiym, choćby sie prawie ôbudziyła. A niy chciało jij sie dyć spać ôd czasu, jak ône poszły.

— Kej byś była na bŏlu — pedziała jedna z jeji siōstr — to by ci sie tam niy cniyło. Tam prziszła nojszumniyjszŏ princesa, nojpiykniyjszŏ, jakŏ świat widzioł. A uprzyjmŏ była dō nŏs tysiōnc razy, dała nōm apluziny i cytrōny.

Popieluszka była cołkŏ fōrt ôd radości. Spytała ô miano ôd tyj princesy, ale ône prawiyły, że go niy znajōm, a krōlōw syn je moc zeszterowany skuli tego i ôddoł by wszysko na świecie, żeby wiedzieć, fto ôna je. Na to Popieluszka ze uśmiychym pedziała:

— Musiała tōż być barzo piyknŏ. Je, jakeście wy sōm szczyńśliwe! Niy mogła bych jij tyż ôbŏczyć? Ach, paniczko Klajturko, życznijcie mi swojã żōłtō keckã, co jã nosicie na beztydziyń.

— Ja, toć! — prawiyła Klajturka. — Życzać mojã keckã takij zmazanyj Popielusze jak ty! Musiała bych ôgupieć.

Popieluszka, toć, dobrze sie spodziywała takij ôdpowiedzi i była moc kōntyntŏ z ôdkŏzaniŏ, bo by była zestaranŏ, kej by jeji siostra jij keckã życzła.

Na nastympny dziyń ôbie siostry były na bŏlu, Popieluszka tyż, ale jeszcze barzij umŏjōnŏ niż piyrszy rŏz. Krōlōw syn bōł dycki przi nij i niy ustŏwoł prawić jij miyłych słŏw. Modyj paniczce sie wcale niy cniyło i zapōmniała ô tym, co jij pŏtka pedziała. Usłyszała piyrsze wybicie dwanŏstyj, kej jij sie zdŏwało, że jeszcze niy ma jedynŏstyj. Podskoczyła i uciykła leko jak sŏrnik. Princ pobieżoł za niōm, ale niy mōg jij dogōnić. Spŏd jij jedyn ze szklannych pantŏfelkōw, co go princ podniōs

moc pozornie. Popieluszka dotarła do dōm, cołkym bez dychu, bez kolasy, bez bedyntrōw, i ze swojim startym ôblyczyniym, ze jeji szumności ôstoł jij ino jedyn ze pantŏfelkōw, taki sōm jak tyn, co jij spŏd.

Spytano wachtyrzōw przi wrotach ôd pałacu, jeźli niy widzieli princesy wychodzić. Ôdpedzieli, iże niy widzieli żŏdnego, ino modõ dziouchã, moc źle ôblyczōnõ, co wyglōndała barzij jak biydnŏ wiejskŏ dzioucha aniżeli jak paniczka.

Kej dwie siostry wrōciyły z bŏlu, to Popieluszka je spytała, jeźli sie dobrze bawiyły i jeźli tam była ta piyknŏ paniczka.

Ôdpedziały jij, iże ja, ale kej wybiyła pōłnoc, ôna tak wartko uciykła, iże straciyła jedyn ze swojich szklannych pantŏfelkōw, nojfajniyjszy na świecie; że go wziōn krōlōw syn; że bez resztã bŏlu ino na niego patrzoł, i że na zicher moc umiyłowoł tã piyknõ ôsobã, co dō nij nŏleżoł tyn szklanny pantŏfelek.

To była prŏwda, bo pŏrã dni niyskorzij krōlōw syn doł roznajmić bez trōmbiynie, iże nabiere ślubu ze tōm, co na jeji stopã tyn pantŏfelek bydzie pasowoł. Zaczli go przimierzać na princesach, potym na ksiynżnych i na cołkim dworze, ale darmo. Przinieśli go do dwōch siōstr, co robiyły wszysko, co mogły, coby wrazić stopã do pantŏfelka, ale niy poradziyły.

Popieluszka, co sie na to dziwała i poznała swōj pantŏfelek, ôna prawiyła ze śmiychym:

— Ôbŏczã, jeźli niy bydzie mi pasowoł.

Jeji siostry wziōnły sie śmiŏć i drwić ś nij. Pōn, co bōł wysłany, żeby tyn pantŏfelek przimierzać, ôn wejzdrzoł pozornie na Popieluszkã, ôbŏczōł, iże je moc urodnŏ i pedzioł, że tak bydzie sprawiedliwie, i że mŏ byfel, coby kożdŏ dzioucha mogła sprōbować.

Kŏzoł Popieluszce siednōńć, a kej wraziōł pantŏfelek na jeji stopã, to stwiyrdziōł, iże wraziōł go moc snadnie, pasowoł na niã tak, choby bōł zrobiōny z wosku. Jeji dwie siostry były moc udziwiōne, a jeszcze barzij, kej Popieluszka wyciōngła z kabzi drugi pantofelek i wraziyła go na drugõ stopã. Potym przisźła pŏtka i tykła rōżdżkōm ôblyczŏ ôd Kopciuszka i umiyniyła je we szumniyjsze ôd wszyskich wczaśniyjszych.

Wtynczŏs jeji dwie siostry poznały w nij tã piyknõ ôsobã, co jã widziały na bŏlu. Ciepły sie jij do stōp, by prosić ô przebŏczynie za cołke złe traktowanie, co skirz niego ciyrpiała. Popieluszka je podniosła, ucałowała i prawiyła, iże wybŏczŏ im z cołkigo serca i chce, żeby dycki jij przoły.

Zawiydli jã do modego princa we tym ôblyczu. Tyn uznoł, iże je jeszcze barzij urodnŏ niż przedtym i pŏrã dni niyskorzij sie ś niōm ôżyniōł. Popieluszka, co była tak dobrŏ jak piyknŏ, ôna dała swojim dwōm siostrōm pōmiyszkanie we pałacu i jeszcze w tyn sōm dziyń wydała je za dwōch wielkich panōw dworu.

Morał: Piykno w kobiycie to je rzŏdki skŏrb, nigdy nōm sie niy cni podziwianie go. Ale łaskawość je bezcynnŏ i mŏ jeszcze srogszy wert. To prawie dała Popieluszce pŏtka, bez uczynie jij, aż ś nij zrobiyła krōlowõ (beztōż z tyj historyje idzie morał). Kochane, żeby zdobyć serce, tyn darek je ważniyjszy niż piyknŏ frizura. Łaskawość to je richtich darek ôd wrōżek. Bez nij nic niy mogymy zrobić; ś niōm mogymy zrobić wszysko.

Inszy morał: Na zicher wielki pożytek je ze posiadaniŏ inteligyncyje, ôdwagi i zdrowego usōndku. Te i podobne talynta pochodzōm ino z nieba i dobrze je posiadać. Nawet ône ale mogōm niy prziniyś sukcesu bez bogosławiyństwa ôd pŏtka abo pŏtki.

Tyn utwōr je dostympny na licyncyji Creative Commons Podanie zdrzōdła-Niykōmercyjne-Zachowanie licyncyje 4.0 Miyndzynŏrodowŏ (CC BY-NC-SA 4.0).

Autōr: Charles Perrault

Przekłŏd: Grzegorz Kulik

Zdrzōdło: https://silling.org/

Silling to projekt kludzōny dlo publicznego dobra. Jego cyl to uproszczynie dostympu do norzyńdzi i dōbr kultury we ślōnskim jynzyku. Bez sparcio ôd używoczōw niy szło by go kludzić, tōż zastanōwcie sie nad dociepniyńciym sie:
https://patronite.pl/grzegorzkulik
https://paypal.me/GrzegorzKulik